

Osallistaminen, innovaatiot ja tieto-organisaatioiden yhteistyö kirjastojen mahdollisuutena - IFLA:n puheenjohtaja Ingrid Parent Helsingissä

Minna Marjamaa

Helsingin yliopiston kirjasto ja Suomen tieteellinen kirjastoseura järjestivät IFLA:n avoimen seminaarin, jossa IFLA:n puheenjohtaja Ingrid Parent kertoi kautensa teemasta "Kirjastot muutosvoimana". Tilaisuus tarjosi hyvän koosteen IFLA:n tämänhetkisestä toiminnasta ja tavoitteista. Kun talous ja viestintäkulttuuri haastavat kirjaston roolia tiedonvälityksessä, näkee Ingrid Parent kirjastoilla myös mahdollisuuksia tasaveroisen tiedonsaannin varmistajana ja oppimisen ja kohtaamisen paikkana, jossa yhteiskuntakehitystä eteenpäin vievät ideat saavat kasvaa. Parent korostaa myös tieto-organisaatioiden yhteistöiminnan merkitystä.

Mitä tekee IFLA:n puheenjohtaja?

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) on kansallisten kirjastojärjestöjen yhteinen kattojärjestö, jolla on tällä hetkellä 15 000 jäsentä yli 150 maassa. Elokuussa järjestölle valittiin uusi puheenjohtaja, Brittiläisen Kolumbian yliopistokirjaston johtaja Ingrid Parent Vancouverista. IFLA:n puheenjohtajan tehtävänä on edustaa järjestönsä lisäksi kaikkia maailman kirjastoja ja toimia paitsi kirjastojen, myös kirjaston käyttäjien oikeuksien puolestapuhujana. Puheenjohtajan työ koostuu IFLA:n järjestöjen kokouksista sekä vierailuista eri maiden jäsenjärjestöjen tilaisuuksissa ja kirjastoissa.

Talous ja viestintäkulttuurin muutos kirjastojen haasteena

Kirjastojen tämän hetken haasteet nousevat Parentin mukaan talouden taantumasta ja tiedonvälityksen nopeasta kehityksestä. Talouden taantuma saa aikaan sen, että kirjastojen toimintamahdollisuudet kaventuvat ja samalla myös IFLA menettää jäseniään ja kansainvälistä kattavuuttaan,

kun jäsenjärjestöillä ei ole enää varaa maksaa jäsenmaksuja.

Talouden ohella tiedonvälityksen tapa on muuttunut ratkaisevasti. Internetin ja mobiililaitteiden käytön hinnan lasku sekä sosiaalisen median yleistymisen haastavat kirjastojen perinteisen roolin tiedon portinvartijana. Kansalaiset voivat halutessaan ohittaa kirjastot ja valtiovaltaan usein kytköksissä olevat joukkotiedotusvälineet ja rakentaa itsenäisesti omaa tiedonvälitystä ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen muutokseen.

Tiedonvälityksen demokratisoituminen on nyt saanut aikaan liikehdintää: Muun muassa arabikevään ja Occupy-liikkeen toiminta on nähty pitkälti mahdollistuneen sosiaalisen median ansiosta. Samaan aikaan toisaalta vapaata tiedonsaantia rajoitetaan: osa valtioista pyrkii edelleen sensuroimaan keskeistä tietoa ja toisaalta kaupalliset toimijat rajaavat yhä suuremmissa määrin tietoon pääsyä taloudellisin perustein mm. tekijänoikeusrajoituksin, tietokantalisenssein ja järjestelmäriippuvuuksien avulla. Kirjastot jäävät ikään kuin puun ja kuoren väliin: yhtäältä kansalaiset ovat entistä vaativampia informaatiopalveluiden

käyttäjiä, toisaalta taas kirjastojen mahdollisuudet tiedonlähteiden tarjoajina uhkaavat rajoittua.

Kirjastot ideoiden kasvun paikkana

Ingrid Parentin mukaan muutokset nostavat ennestä enemmän esille IFLAn päätavoitteen eli turvata kirjastojen mahdollisuus vaikuttaa kansalaisen elämään tarjoamalla demokraattisen pääsyn tietoon kaikille kansalaisille. Parent korostaa kirjastojen mahdollisuuksina seuraavat 4 toimintatapaa: 1) yhteisön osallistamisen (inclusion), 2) tiedon tuottamiseen osallistumisen (transformation), 3) innovaatiot (innovations) ja 4) eri muistiorganisaatioiden välisen yhteistoiminnan (convergence).

Yhteisön osallistamisella Parent tarkoittaa kirjastojen toimintaperiaatetta, jossa korostetaan, että kirjasto palvelee kaikkia ja tarjoaa kaikille tasapuolisesti pääsyn tietoon. Transformaatiolla hän tarkoittaa mahdollisuutta siihen, että kirjastojen tarjoamien julkaisujen kautta niiden ideat jalkautuvat yhteiskunnalliseksi muutosvoimaksi. Tämä muutosvoima ei synny vain julkaisuisista, vaan myös siitä, että kirjasto toimii kansalaisen tapaamispaikkana ja oppimisympäristönä - paikkana jossa ideat voivat kasvaa.

Tekniset ja sosiaaliset innovaatiot ovat erittäin tarpeellisia, kun kirjastoa kehitetään vastaamaan kansalaisten tiedontarpeita. Parentin mielestä eri-

laisten muistiorganisaatioiden ja tiedonvälitystä hoitavien tahojen on yhdistettävä voimansa voidakseen tarjota yhdessä parempaa palvelua.

Tavoiteohjelmilla tukea kirjastojen vaikuttamiseen

IFLA:ssa muutoksen tuomiin haasteisiin pyritään vastaamaan myös toimintaohjelmien avulla. Vuonna 2011 - 2012 keskeisiä ovat digitaalisten sisältöjen, johtajuuden, lobbauksen ja verkostoitumisen, kulttuuriperinnön rekonstruoinnin ja monikielisyys ohjelmat.

Digitaalisten sisältöjen ohjelmalla pyritään tarjoamaan kirjastojen kautta kansalaisille paremmat mahdollisuudet tiedonsaantiin. Kirjastoalan johtajuuteen suunnatulla ohjelmalla pyritään kouluttamaan kirjastoalalle vaikuttajia niin kansallisesti, alueellisesti kuin kansainvälisestikin. Kirjastojen ammatillisella lobbaus- ja verkostoitumishjelmalla halutaan tukea kirjastoalan ammattilaisten verkostoitumista suhteessa päättäjiin, lainsäätäjiin ja kustantajiin sekä rakentamaan yhteistyötä sekä strategista kehittämistä alan sisällä. Lisäksi meneillään on kulttuuriperinnön rekonstruointiohjelma, jossa kehitetään kriisialueille keinoja tehostaa kulttuuriperinteen säilyttämistä ja elvyttämistä. Monikielisyysohjelmalla edistetään IFLA:n mahdollisuuksia vastata erikielisten jäsenjärjestöjensä tarpeisiin.

Ovatko kirjastot menettämässä pelin?

Jäävätkö kirjastot ulkopuolelle sähköisten kirjojen tarjoajana ja toimintakentän varastaa musta hevonen sillä aikaa, kun kirjastot eivät saa kootua rivejään neuvotteluihin kustantajien, palveluntarjoajien sekä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa? IFLA pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan tekijänoikeuskysymyksiin sekä tekijänoikeuskomiteansa kautta että lobbaamalla WIPO:a (World Intellectual Property Organization), joka päättää kansainvälisellä tasolla tekijänoikeuksista.

Jotain on saatu aikaankin. Tammikuussa 2012 julkistettiin ehdotus kansainväliseksi raamisopimukseksi tekijänoikeuksien poikkeuksista kirjastoille ja arkistoille (Treaty Proposal on Copyright Exceptions and Limitations for Libraries and Archives). Marraskuussa 2011 Genevessä järjestettiin WIPO:n tekijänoikeuskomitean kokouksen yhteydessä neuvottelut IFLAn edustajien kanssa kirjastojen vaatimista poikkeuksista tekijänoikeuslainsäädäntöön.

Lainsäädännön lisäksi tarvitaan yhteistyötä kustantajien ja palveluntarjoajien kanssa. Painavastoin kuin usein ajatellaan, Parentin mukaan myös kustantajat tarvitsevat kirjastoja osana in-

formaatioketjua. - Olen optimistinen e-kirjojen suhteen, emme sinnekaan ole jäämässä sivuun e-kirjallisuuden palveluntarjoajana. Meidän tehtävämme on jatkaa lobbausta ja neuvottelua, hän vakuuttaa luottavaisena.

Millainen on Ingrid Parentin työpäivä?

Millaista IFLA:n puheenjohtajan työ käytännössä? Ingrid Parentin työkuva on pitkälti edustamista ja matkustamista. Valintansa jälkeen Parent on vierailut erilaisissa kirjastoissa ja kirjastojärjestöissä Tunisissa, Sloveniassa, Barbadosella ja Espanjassa. Suomen vierailun jälkeen matka jatkuu kohti Armeniaa, Ukrainaa ja Keniaa.

Parent kertoo olevansa erittäin innostunut tehtävästään kirjastojen puolesta puhujana ja kasvoina maailman kirjastoille. Hän näkee järjestön roolin myös tulleen yhä tärkeämmäksi juuri toimintaympäristön nopean muutoksen takia. Parent kuitenkin täsmentää, ettei hän toimi yksin, vaan hänen työstään syntyy merkittäviä tuloksia vain yhdessä toimien ja yhteisten tavoitteiden kautta. Hän korostaa myös haluavansa toimia tasaveroisena kumppanina muiden kirjastoalan toimijoiden ja kirjastonhoitajien kanssa – hänen tämänhetkiseen rooliinsa vain kuuluu edustaa kollegoitaan IFLA:n puheenjohtajana. 📖

Tietoa kirjoittajasta

*Minna Marjamaa, informaattikko
Laurea-ammattikorkeakoulun kirjasto
Email. Minna.marjamaa@laurea.fi*